

Η ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΙΣ

Ἡ Κωνσταντινούπολις ἡ παρὰ τῶν Τούρκων Σταμπούλ καλουμένη εἶναι κέντρον περὶ ὃ πολλὰ μεγάλα συμβάντα κατὰ τε τοὺς παλαιούς καὶ νεωτέρους χρόνους ἔλαβον χώραν. Τὸ ὄνομα αὐτῆς, ὡς εἶναι γνωστόν, διατηρεῖ τὴν μνήμην τοῦ θεμελιωτοῦ αὐτῆς Κωνσταντίνου τοῦ Μεγάλου, τοῦ πρώτου χριστιανοῦ αὐτοκράτορος τοῦ Ῥωμαϊκοῦ κόσμου. Ἦρξατο τῆς οἰκοδομῆς τῆς πόλεως περὶ τοῦ 328 μ. Χ. ἔτους, καὶ κατέστησεν αὐτὴν μητρόπολιν τῶν κτήσεων αὐτοῦ. Ἀλλὰ σχεδὸν χίλια ἔτη πρότερον, μέρος τῆς θέρσεως ταύτης εἶχε καταληφθῇ ὑπὸ τοῦ Βυζαντίου, πόλεως κτισθείσης ὑπὸ Ἑλληνικῆς ἀποικίας (658 π. Χ.). Ἡ ἀρχαιότερα αὕτη θεμελιώσις περιωρίσθη κυρίως εἰς τὸ μέρος τῆς γῆς, ἥτις ἀμέσως εἶναι ἀπέναντι τῶν ἀκτῶν τῆς Ἀσίας, καὶ τὸ ὅποιον καλύπτεται νῦν ὑπὸ τῶν αὐτοκρατορικῶν ἀνακτόρων, ἥτοι τοῦ Σεραγίου. Ἐκ ποικίλων σκέψεων ὁρμηθεὶς παρεκινήθη ὁ Κωνσταντῖνος νὰ καθιδρύσῃ νέαν πρωτεύουσαν καὶ νὰ ἐκλέξῃ τὰ σύνορα τῆς Εὐρώπης καὶ Ἀσίας εἰς τὴν θέσιν αὐτῆς. Ἐπὶ ἡμίσειαν ἑκατονταετηρίδα οἱ αὐτοκράτορες εἶχον παύσει νὰ διαιτῶνται ἐν Ῥώμῃ, καίτοι ἐπεσκέπτοντο αὐτὴν ἐνίοτε. Ἡ πρότερον κυβερνήσις τῆς ἀνατολῆς καὶ τῆς δύσεως ὑπὸ διαφόρους κυβερνήτας, ὡς ὑπὸ τὸν Διοκλητιανὸν καὶ Μαξιμιανόν, εἶχε χαλαρώσει τὴν ἐνότητα μεταξὺ τῶν δύο μερῶν τῆς αὐτοκρατορίας, καὶ ὁ Κωνσταντῖνος, καταστάς ὑπέρροχος, ἐζήτησε νὰ παλινρθώσῃ τὸν δεσμὸν διὰ τῆς ιδρύσεως μητροπόλεως ἐπὶ τοῦ συνδέσμου τῶν δύο διαιρέσεων. Τὸν Μάϊον τοῦ 330 μ. Χ., ἡ πόλις ἐνεκαινίσθη ὡς πρωτεύουσα. Ἐπτὰ ἔτη βραδύτερον ἐδέχθη τὸ πτώμα τοῦ θεμελιωτοῦ αὐτῆς, καὶ 43 ἔτη ὕστερον, τὸ 380 μ. Χ., ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ Ἀρκαδίου, συνετάχθη κατάλογος τῶν οἰκοδομημάτων αὐτῆς. Ὑπῆρχον τότε 4, 388 οἰκίαι, 14 ἀνάκτορα, 8 λουτρῶνες, 20 κολυβητικὰ σχολεῖα, 52 στοαί, 2 γερουσίαι μέγαλα, καὶ 14 ἐκκλησίαι, πλὴν τῶν θεάτρων, ἀγορῶν, ἵπποδρομίου, νομισματοκοπείου κτλ. Ὑπὸ τοῦ Θεοδοσίου Β', Ἰουστινιανοῦ καὶ Ἡρακλείου, ἡ πρωτεύουσα ηὔρυνθη καὶ ἐκαλλωπίσθη ἕως οὗ κατέστη ἐφάμιλλος τῆς Ῥώμης, καταστάσα ἴσως ἡ λαμπροτέρα καὶ πλουσιωτέρα πόλις τοῦ κόσμου.

Ὀλίγαι πόλεις συχνότερον ἠλώθησαν ἐξ ἐφόδου ὅσον ἡ Κωνσταντινούπολις. Τὸ ἀρχαῖον Βυζάντιον, ἐν ἔτει 340 π. Χ., προσεβλήθη ὑπὸ τοῦ Φιλίππου, τοῦ πατρὸς Ἀλεξάνδρου τοῦ Μεγάλου· ἀλλ' οἱ Ἀθηναῖοι παροτρυνθέντες ὑπὸ τοῦ Δημοσθένους, ἦλθον εἰς βοήθειαν καὶ ἠνάγκασαν αὐτὸν νὰ ἀρῇ τὴν πολιορκίαν. Νύκτα τινα, καθ' ἣν οἱ Μακεδόνες ὑπέσκαπτον τὰ τεῖχη παρασκευάζοντες μεγάλην πολιορκίαν, νέα σελήνη ηὔκολυνε τοὺς κατοίκους νὰ διακρίνωσι τὸν κίνδυνον, καὶ νὰ ματαιώσωσι τὰ ἔργα τοῦ ἐχθροῦ. Ἡ ἡμισέληνος ἥτις εὕρηται ἐπὶ βυζαντινῶν νομισμάτων, καὶ ἥτις ἀκολούθως ἐγένετο δεκτὴ ὑπὸ τῶν Ὀθωμανῶν ὡς ἐμβλημα αὐτῶν, ὑποτίθεται ὡς ἀναμνησκουσα τὴν

ἀπαλλαγὴν ταύτην. Ἐν ἔτει 616, μ. Χ. ἡ Κωνσταντινούπολις ἐπολιορκήθη ὑπὸ τοῦ Χοσρόη, καὶ ἐν ἔτει 626 ὑπὸ τῶν Περσῶν καὶ Αὐάρων. Ἐν ἔτει 668, προσεβλήθη ὑπὸ τῶν Ἀράβων, ἐπὶ τῆς βασιλείας Μωαβιγιά, τοῦ ἑκτοῦ καλῖφου. Μεγάλαι ἐγένοντο παρασκευαὶ πρὸς τὴν ἐπιχείρησιν ταύτην, διότι ἐγένετο πρὸς ἐκπλήρωσιν διακαοῦς πόθου τοῦ Μωάμεθ, ὅστις ἐμελέτησε τὴν κατάρκτησιν τῆς ὑπερηφάνου τῶν Καισάρων πρωτεύουσας ὡς τὸν μέγιστον θρίαμβον τοῦ Ἰσλάμ. Ἀλλ' οἱ πολιορκούμενοι μετεχειρίσθησαν τὸ ἑλληνικὸν πῦρ, νέον καὶ φοβερόν μέσον καταστροφῆς κατὰ τῶν μουσουλμάνων, καὶ μετὰ ἐπανειλημμένας ἐφόδους, ἐπὶ 8 ἔτη, οἱ τοῦ Ἰσλάμ ὁπαδοὶ ἀπεσύρθησαν τῶν τειχῶν τῆς, μετὰ μεγίστης ἀπωλείας. Οἱ Ἀράβες ἐπανελάβον τὴν ἐπίθεσιν τὸ 716, ἀλλὰ καὶ πάλιν ἀπέτυχον. Οἱ Ῥῶσσοι ὑπὸ τὸν Ὀλέγ, τὸν ἄμεσον διάδοχον τοῦ Ρουρίκ, ἐστράτευσαν εἰς τὰ περὶ χώρα τῆς πόλεως τὸ 865 καὶ κατέστησαν ὑπὲρ τὴν μίαν ἑκατονταετηρίδα τόσον φοβεροὶ εἰς τὴν ἑλληνικὴν αὐτοκρατορικὴν οἰκογένειαν, ὅσον οἱ ἀπόγονοι αὐτῶν ἐγένετο εἰς τοὺς Ὀθωμανοὺς σουλτάνους.

Ἐν ἔτει 1204, ἡ πρωτεύουσα ἔλλω ὑπὸ τῶν σταυροφόρων, ὧν ἡ διαγωγή ἐθῆκε ἀνεξίτηλον στίγμα ἐπὶ τοῦ ὀνόματος τῶν Φράγκων καθ' ὅλην τὴν Ἀνατολὴν, ἰδίᾳ μάλιστα καθόσον αὕτη καταπληκτικῶς ἦτον εἰς ἀντίθεσιν πρὸς τὴν τῶν Μωαμεθανῶν, οἵτινες ὀλίγα ἔτη πρότερον εἶχον κατακτήσει τὰ Ἱεροσόλυμα. Ὅταν ὁ Σχλαδὶν εἰσῆλθεν εἰς τὴν πόλιν ταύτην, τὴν Ἐκκλησίαν τοῦ Ἁγίου Τάφου ἐσεβάσθη, καὶ οἱ κατακτηθέντες χριστιανοὶ διετέλεσαν ἐν κατοχῇ τῆς ιδιοκτησίας τῶν. Ἀλλ' οἱ σταυροφόροι ἐλεηλάτησαν χριστιανικὴν πόλιν, ἐσεβήλωσαν τοὺς ναοὺς αὐτῆς, καὶ ἐξύβρισαν τοὺς κατοίκους. Μετὰ τινὰς ἡμέρας ἀγριωτάτης ἀκολασίας, οἱ ἀρχηγοὶ παρενέβησαν πρὸς παλινρθώσιν τῆς στρατιωτικῆς πειθαρχίας, καὶ τινες τῶν στρατιωτῶν ἐθανατώθησαν, εἰς δὲ τῶν Γάλλων ἵπποτῶν ἀπηγγονίσθη τῇ διαταγῇ τοῦ κόμητος Σαίντ Πῶλ, φέρων τὴν ἀσπίδα αὐτοῦ περὶ τὸν λαιμὸν ἀνηρτημένην. Οἱ Ἕλληνες ἀπέσπασαν τὴν πρωτεύουσαν αὐτῶν ἀπὸ τῶν χειρῶν τῶν Λατίνων ἐν ἔτει 1261 καὶ ὀριστικῶς ἀπώλεσαν αὐτὴν κατακτηθεῖσαν ὑπὸ τῶν Μωαμεθανῶν ἐν ἔτει 1453. Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ταύτης ἡ Κωνσταντινούπολις καὶ τοὶ ἀπειληθεῖσα ὑπὸ ἐξωτερικῶν ἐχθρῶν, οὐδέποτε πράγματι ἐξεπορθήθη.

Ἡ ὀθωμανικὴ πρωτεύουσα κατέχει τοὺς ἐπτὰ λόφους καὶ τὰς παρεμπιπτούσας κοιλάδας ἔχουσα περίμετρον 13 μιλίων. Ἡ ἑκτασις αὕτη περιστοιχεῖται ὑπὸ τριπλῶν τειχῶν, τὰ ὅποια ἐκ τοῦ μέρους τῆς ξηρᾶς τοῦ μᾶλλον εὐαλώτου ἔχουσι βαθεῖαν τάφρον, πλάτος 25 ποδῶν. Τὸ φρούριον κατ' ἀρχὰς ἑλληνικὸς προμαχὼν ἐκτίσθη ὑπὸ Μωάμεθ τοῦ Β', καὶ ἐγένετο χρῆσις ὡς φυλακαὶ τοῦ κράτους. Τρεῖς τῶν ἐπτὰ αὐτοῦ πύργων ἐξέλιπον καὶ οἱ ἀπομένοντες τέσσαρες ἀπειλοῦσι νὰ καταρρεύσωσι ἔχοντες ὕψος 200 ποδῶν. Ὑπῆρχε πρότερον συνθήσια, ὅταν ἡ Πύλη ἐκέρυττε πόλεμον, ὁ ἀτυχὴς πρεσβευτὴς τῆς ἐχθρικῆς δυνάμεως

νά κλείνεται ἐντὸς τοῦ φρουρίου τούτου, κατὰ παρά-
βασιν τοῦ δικαίου τῶν ἐθνῶν. Τὸ ἔθος τοῦτο ἐξέλιπε
μόνον περὶ τὰς ἀρχὰς τῆς ἐνεστώσης ἑκατονταετη-
ρίδος.

Ἐπτὰ πύλαι ἀγούσιν εἰς τὴν πόλιν ἀπὸ τῆς θα-
λάσσης τοῦ Μαρμαρᾶ, καὶ ἑπτὰ ἀπὸ τοῦ Κερατείου
Κόλπου, ἀποτελοῦσαι, μετὰ ἐξ ἀπὸ τῆς ξηρᾶς πυλῶν,
σύνολον εἰκοσι· ἀλλ' ἀρχικῶς ἦσαν εἰκοσιν ὀκτώ. Ἐντὸς
τῶν τειχῶν ὑπάρχει συγκεχυμένη ὁμάς ξυλίνων οἰκιῶν
ἢ κοιλάδων πλήρων ἐκ ξυλίνων οἰκιῶν, καὶ ἐγκατε-
σπαρμένων ὑπὸ πολυαριθμῶν λουτρῶν, χανίων, καὶ
τσαμίων.

Ἐπτὰ τσαμιά φέρουσι τὸν τίτλον αὐτοκρατορικᾶ,
καὶ πλείστα ἐξ αὐτῶν φέρουσι τὰ ὀνόματα τῶν ἰδρυ-
τῶν αὐτῶν. Ταῦτα εἰσὶ τῆς Ἀγίας Σοφίας, τοῦ Σουλ-
τάνου Μωάμεθ, Σουλτάν Σελīm, τοῦ Σολιμανιᾶ, Σουλ-
τάν Ἀχμέτ, τοῦ Ὁσμανιᾶ καὶ Σουλτάν Βαγιαζήτ.
Πλὴν τούτων εἰσὶν ἴσως οὐχὶ ὀλιγώτερα τῶν διακο-
σίων μικροτέρων τσαμίων καὶ τριακόσιαι δημόσιαι ἐκ-
κλησιαί.

Ἡ ἀρχαία ἐκκλησία τῆς Σοφίας, μετονομασθεῖσα
Ἀγίας Σοφίας, κατέχει τὴν κορυφὴν τοῦ πρώτου ἐκ
τῶν ἑπτὰ λόφων. Ἰδρύθη ὑπὸ τοῦ Κωνσταντίνου τοῦ
Μεγάλου, κηρύνη ὑπὸ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Κωνσταντίνου,
ἐγένετο παρανάλωμα τοῦ πυρὸς ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ
Ἀρκαδίου, ἀνφικοδομήθη ὑπὸ τοῦ Θεοδοσίου Β', καὶ
πάλιν ἐκάνη τὸ πέμπτον ἔτος τῆς βασιλείας τοῦ Ἰου-
στινιανοῦ, ὅστις ἀνήγειρεν αὐτὴν πάλιν ἐκ θεμελίων
μετὰ μείζονος ἐτι λαμπρότητος, ὡς σήμερον εὐρίσκει-
ται. Ἡ Ἀγία Σοφία ἐγγυμνώθη τῶν πολυτίμων αὐ-
τῆς πραγμάτων ὑπὸ τῶν σταυροφόρων καὶ ἄλλων,
προτοῦ νὰ περιέλθῃ εἰς χεῖρας τῶν Μουσουλμάνων.
Κατὰ τὰ κυριώτερα αὐτοῦ μέρη τὸ οἰκοδόμημα διε-
τέλεσεν ἀμετάβλητον ἐπὶ δεκατρεῖς ὅλας ἑκατονταε-
τηρίδας. Ἐξωτερικῶς εἶναι μέγα τετράγωνον οἰκοδό-
μημα, καλυπτόμενον ὑπὸ θόλων, εἰς οὓς οἱ νέοι αὐτῆς
κύριοι προσέθηκαν ὠραῖον μινάρην εἰς ἐκάστην τῶν
τεσσάρων αὐτοῦ γωνιῶν. Ἐσωτερικῶς παριστάνει τὸ
σχῆμα σταυροῦ ἐκάστης ἐγκοπῆς τοῦ ὁποῖου ὑπέρκει-
κεται θόλος, 115 ποδῶν διαμέτρου, καὶ ὕψους 180
ποδῶν.

Τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ θόλου φέρει τὸ ἐξῆς χωρίον
τοῦ Κορανίου, τὸ ὁποῖον φωτογωγεῖται κατὰ τὰς νύ-
κτας τοῦ Ῥαμαζανίου: «Ὁ Θεὸς εἶναι τὸ φῶς τῶν
οὐρανῶν καὶ τῆς γῆς». Περίχρυσοι ἡμισέληνοι κοσμοῦ-
σι τὰς κορυφὰς τῶν μινάρδων, ἡ μία τῶν ὁποίων
ἔχει διάμετρον 50 γυιαρδῶν. Ἡ περιχρύσωσις τῆς
ὑπερμεγέθους ταύτης ἡμισέληνου ἐκόστισεν εἰς τὸν
Μουράτ Γ' 50,000 δουκάτα. Λέγεται ὅτι εἶναι ὁρατὴ
100 μίλια μακρὰν ἐκ τῆς θαλάσσης, δύναται δὲ νὰ
φανῇ ἀπὸ τῆς κορυφῆς τοῦ ὄρους Ὀλύμπου, στίλβουσα
εἰς τὰς ἡλιακὰς ἀκτίνας.

Ἐν ἔτει 1847—8, ὁ Φοσσάτι, Ἰταλὸς ἀρχιτέκτων,
διετάχθη ὑπὸ τοῦ σουλτάνου νὰ ἐπιδιορθώσῃ καὶ καλ-
λωπίσῃ τὸ τέμενος. Τοῦτο μαθὼν ὁ βασιλεὺς τῆς
Πρωσίας ἐπεμψεν ἀρχιτέκτονα καλούμενον Σελτεσμεῖρ

εἰς Κωνσταντινούπολιν, ὅπως μετρήσῃ ἀκριβῶς, καὶ
περιγράψῃ ὁλόκληρον τὸ οἰκοδόμημα, ἐπιτυχὼν τὸ
πρὸς τοῦτο ἀναγκαῖον φερμάνιον. Ἐνθ' ἐγένοντο αἱ ἐ-
πιδιορθώσεις ἀπροσδόκητος ἀποκάλυψις ἐφάνη. Κατα-
πεσόντων τῶν ἀσβεστωμάτων ἀπὸ τοῦ ἐσωτερι-
κοῦ τοῦ θόλου καὶ ἄλλων μερῶν, τὰ ὠραῖα ψηφι-
δωτὰ, δι' ὧν οἱ χριστιανοὶ τέκτονες ἐκόσμησαν λίαν
πλουσίως αὐτὴν περιήλθον εἰς φῶς, καὶ ἀπειρα ἄλλα
κοσμήματα ἐφάνησαν, ἡ ὑπαρξίς τῶν ὁποίων οὐδέποτε
εἶχεν ὑποπτευθῇ. Ὁμοιότυπα τῶν ἐνδιαφερόντων τού-
των μνημείων τῆς ἀρχαίας τέχνης ἐδημοσιεύθησαν
ἕκτοτε ἐν Βερολίνῳ.

Ο ΛΕΩΝ ΜΕΛΑΣ

«Μακάριοι οἱ νεκροὶ οἱ ἐν Κυρίῳ ἀποθνήσκοντες...
ὅτι τὰ ἔργα αὐτῶν ἀκολουθεῖ μετ' αὐτῶν».

(Ἀποκαλ. ιδ', 13).

Εἰς τοὺς νεκροὺς, οὓς τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον μακαρί-
ζει, ἀνήκει ἀναμφισβητήτως καὶ ὁ πρὸ ὀλίγου μεταστὰς
ἀφ' ἡμῶν, ὁ αἰοδιμος Λέων Μελάς. Ὅτι ὁ Λέων Με-
λάς ἦτο ἐξ ἐκείνων, τοὺς ὁποῖους τὰ ἀγαθὰ ἔργα ἀ-
κολουθοῦσιν ὀπισθεν αὐτῶν καὶ προπορεύονται νὰ μαρ-
τυρήσωσιν ἐνώπιον τοῦ Ὑψίστου, μαρτυρεῖ ἡ ἀγαθὴ
φήμη καὶ τὸ καλὸν ὄνομα, ὅπερ κατέλιπεν εἰς ἅπασαν
τὴν ἐλληνικὴν κοινωνίαν. Ἄν ὁ Λέων Μελάς δὲν ἦτο
ἐκ τῶν ἀνδρῶν ἐκείνων τῆς Ἀποκαλύψεως, ὧν τὰ ἔρ-
γα ἀκολουθοῦσιν αὐτοὺς, δὲν θὰ ἐξεδηλοῦτο τοσοῦτον
ἀθροῦς τὸ πένθος τοῦ κοινοῦ, δὲν θὰ ἔσπευδον αὐ-
θορμήτως τοσοῦτοι λόγιοι ἄνδρες νὰ εἴπωσιν ἔπαινον
τὸν πρέποντα ἐπὶ τῇ κηδείᾳ καὶ τῷ τάφῳ καὶ τῷ
μνημοσύνῳ αὐτοῦ. Ὁ Λέων Μελάς ἦτο τῷ ὄντι *λύχνος*
καίόμενος καὶ φαίνων ἦτο λύχνος κείμενος οὐχὶ ὑπὸ
τὴν τράπεζαν, ἀλλ' ἐπ' αὐτῆς καὶ ἐφεγγεν ὑπὲρ πάν-
των. Ὁ ἰδιωτικὸς καὶ ὁ πολιτικὸς αὐτοῦ βίος μαρ-
τυροῦσιν, ὅτι ἦτο ἐκ τῶν ἀνδρῶν ἐκείνων, οἵτινες καὶ
εἰς ἄλλας εὐ ἡγμένας πολιτείας δυσκόλως ἀπαντῶσι,
δυστυχῶς δὲ σπανίζουσιν ἐν τῇ ἡμετέρᾳ κοινωνίᾳ.

Ὁ Λέων Μελάς κατήγετο ἐκ γονέων γεννηθέντων
ἐν Ἰωαννίνοις· οἱ γονεῖς αὐτοῦ ἀνήκον εἰς τὰς ἐπιφα-
νεστάτας καὶ εὐπορούσας οἰκογενεῖας τῶν Ἰωαννίνων
ἐκείνας, αἵτινες δὲν διέπρεπον τοσοῦτον ἐπὶ πλούτῳ
καὶ πολυτελείᾳ καὶ ματαίαις ἐπιδείξεσιν, ὅσον ἐπὶ
εὐσεβείᾳ καὶ ἠθῶν χρηστότητι. Ὑπὸ τοιούτων γονέων
ἀνατραφεὶς ἦτο ἐπόμενον, ὅτι καὶ αὐτὸς ἐμελλε ν' ἀ-
ναδειχθῇ ἐν τῇ κοινωνίᾳ οὐχὶ τοσοῦτον ἐπὶ τῷ πλού-
τῳ, ὅσον ἐπὶ τῇ εὐσεβείᾳ καὶ τῇ χρηστότητι αὐτοῦ.

Τὴν εὐσέβειαν καὶ τὴν χρηστότητα αὐτοῦ ἐπεδεί-
ξατο εἰς τὸ πολιτικὸν στάδιον, ὅπερ ταχέως ἐγκατέ-
λιπε καὶ κατέφυγεν εἰς τὸν ἰδιωτικὸν βίον, διότι δὲν
ἐδύνατο νὰ συμβιβάσῃ τὰ καθήκοντα τῆς συνεδή-
σεως τοῦ πρὸς τὰς ἀλόγους ἀπαιτήσεις τῶν ἰσχυρῶν
τῆς ἡμέρας. Ἰδιωτεύων ὅμως ὁ Λέων Μελάς δὲν διήγε
τὸν βίον ἀργῶν καὶ δαπανώμενος ἐφ' ᾧ μὴ δεῖ· ἀλλ'
εἰργάζετο ὑπὲρ τῆς πατρίδος πὸν ἀγῶνα τὸν καλόν,
συγγράφων καὶ διδάσκων. Ὁ Γερροστάθης εἶναι ἀπει-